

Milena Mileva Blažič

Tanja Komadina: *Fino kolo*.
Ljubljana: Založba Forum, 2014.

Stripovski prvenec ilustratorke Tanje Komadina je nastal na podlagi literarne predloge Manke Kremenšek Križman. Slednja je v mladinski literarni svet vstopila leta 1997 z zbirko kratkih sodobnih pravljič *Če se pravljičice ujamejo za rep in druge zgodbe*, uveljavila pa se je predvsem z obetavno zbirko kratkih sodobnih pravljič *Po sedmih pravljičnih deželah*. Avtorica se je od začetnega pisanja za mlade naslovnike podala na pot pisanja za odrasle z zbirko kratkih realističnih pripovedi *Dvoriščna okna*. Med njimi je tudi pripoved *Fino kolo*, ki jo je Tanja Komadina pretopila v daljšo stripovsko zgodbo z enakim naslovom. Mladi bralci ilustratorko poznajo predvsem po ilustracijah različnih knjig ter po krajših stripovskih prispevkih za revijo Stripburger. Revija je nastala leta 1992 in interdisciplinarno združuje različne vrste umetnosti. Navkljub dejstvu, da se nenehno srečuje z neprijetno stalnico (pomanjkanjem finančnih sredstev) odlično opravlja svoje delo in poslanstvo, predvsem na področju povezovanja del slovenske kulture (npr. stripi po motivih poslikanih panjskih končnic *Honey talks*, 2007) in slovenske (mladinske) književnosti s stripom (npr. *Slovenski klasiki v stripu*, 2009). Besedila v skladu z zahtevami nekoliko drugačnega medija slogovno utemeljeno prenavljajo in posodablajo. Njihove predelave in priredbe slovenskih (mladinskih) književnih besedil so osmišljene, imajo svojo vlogo v literarnem sistemu ter predstavljajo inovacijo na področju slovenske literarne kulture, ki je relevantna za evropski prostor. Prizadevanja revije Stripburger niso marginalna, ampak so po dvajsetih letih kontinuirane in kakovostne dejavnosti v času postmodernizma, ki je naklonjen vitalni margini, del osrednje slovenske kulture. Skupina mladih ilustratorjev, akademskih in/ali ljubiteljskih, organizirana v delno strukturirano družbeno skupino, ki omogoča *licentio poetico* in pluralizem perspektiv, je postala vitalni del slovenskega literarnega sistema. Kot tako bi jo morali upoštevati tudi nomoteti, npr. pri

vključevanju slovenske (mladinske) književnosti v kanonizirane oblike, npr. učne načrte, učbenike, osrednje literarne dogodke ipd.

Kratka realistična proza z naslovom *Fino kolo* je sestavljena iz dveh dogajalnih linij oziroma temelji na zakonu dvojnosti prelomnih dogodkov in prostorov (kronotopov): Mostar leta 1991 in Ljubljana leta 1993. Realistično besedilo se začne v Mostarju, kjer se v ozadju velike vojne v bivši Bosni in Hercegovni odvija še zasebna vojna dečka Mileta, ki se bori sam s seboj, z revščino in veliko željo po kolesu. Ta simbolizira, jasno, svobodo (znamka kolesa, *nomen est omen*, je angl. *freetime*). Deček je prisposoba za prvotno domovino, prvinskost, ki je simbolno prikazana kot čista želja. Mati, logično, v vojnih razmerah sinu ne more kupiti kolesa, četudi si to želi in čeprav je znižano. Prvi del se zaključi z besedami: "Kako že pravijo? Da takrat, ko ugasne sveča, umre mornar?" Gre za intertekstualno parafazo angleško-irskega pregovora oziroma vraže (ang. *The candle must never be allowed to die out, or it brings death to some sailor out at sea.*) Zanimiva povezava, ki sicer poveže umiranje želje in umiranje mornarja, čeprav mornar ni implicitno povezan z dogajanjem.

Prvi del torej na zanimiv način implicira nasprotje med splošnim in posebnim: prelomni dogodki, povezani z vojno, na eni strani ter dečkova intimna želja po kolesu in s tem povezani notranji boji na drugi.

Drugi del zgodbe se nadaljuje leta 1993 v Ljubljani, ko se deček Mile poleti preseli k daljni sorodnici gospe Kovačević. Zanimivo je, da brezimna mati do konca ostane anonimna. Mile se v Ljubljani spoprijatelji z deklico Lano ("svetlolaso deklico svetlo modrih oči, ki je stanovala v sosednjem bloku."). Do zapleta pride, ko Lana dobi takšno kolo, kot si ga je deček želel. Ker se mu ne more upreti, ga ukrade, pri tem pa ga zaloti gospa Kovačević in ga fizično in psihično viktimizira ter označi s pejorativno sintagmo "Balkan, cigan". Ta se v delu nekajkrat pojavi tudi med otroško igro ("le sem in tja je v vrišč otrok ostro zarezalo... *Balkan, cigan!*").

Če primerjamo kratko realistično pripoved Manke Kremenšek Križman in predelavo Tanje Komadina, vidimo, da je ilustratorica spretno preoblikovala izhodiščno besedilo, namenjeno odraslim bralcem (spremenila je na primer značajske lastnosti dečka, ki prvotno niso bile napovedane oziroma imanentne, ponovila pa je nekatere stereotipe prvotnega besedila). Avtorici sta torej na intencionalni ravni morebiti želeli preseči stereotipe, ki pa jih besedili (literarno in likovno) prej poudarjata kot odpravljata. Glavni literarni lik je begunec, trojno ranjeni otrok v marginalni situaciji (oče ni omenjen, revščina in vojna, neuresničena želja in kraja), stereotipna stališča pa najdemo tudi v besedah tete Kovačević ter v zaključnih besedah

omnipotentnega pripovedovalca, ki dečka označujejo z že omenjenima slogovno zaznamovanima besedama ("Balkan" in "cigan") ter (verjetno nehote) izzvenijo kot glavno sporočilo dela.

Obe avtorici sta torej besedilo odlično in skrbno načrtovali, vendar pa na vsebinski ravni v obeh besedilih najdemo določene pomanjkljivosti. Tako na primer kraja kolesa, ki predstavlja popolno spremembo otroškega značaja, ni motivirana v notranjem dogajanju in ne temelji na besedilu, saj ni nobenih pokazateljev, da bi prišlo do takšne značajske spremembe dečka. Takšne spremembe se morajo zdeti verjetne in pričakovane, biti morajo motivirane, vendar v literarni predlogi ni najti pokazateljev za ta obrat niti za obrat vsevednega pripovedovalca. Niti ob razpletu torej ne pride do katarze oziroma pomiritve med splošnim in posebnim, ampak bralca pospremi zaključna neracionalna misel "Balkan, cigan!". Tako junak žal ni samostojen akter, marveč je samo funkcija literarnih dejanj in spominja na mitskega junaka, ki je brez subjektivnega interesa le demonstrator kozmičnega reda ali predsodkov.

Besedilo, nastalo po literarni predlogi, bi lahko bilo presežno, če bi se uredniki (založbe Mladinska knjiga, ki je izdala prvotno besedilo Manke Kremenšek Križman, založbe Forum ter revije Stripburger) skrbneje posvetili omenjenim vsebinskim zadregam. Če prafraziram Slavoj Žižka, bi rekla, da gre za prikazovanje ideje v mediju čutnega videza oziroma simbolno artikulacijo ideje, ki jo evocira beseda oziroma zadnji besedi, ubesedeni v poanti, ki nima skupnega imenovalca z intencionalnim pomenom dela.